

แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Development Guidelines on Sustainable Rural Tourism at Rangchorakhe Canal Community, Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province

ธิรพร แสงพิรุณ,¹ สุมรตรี นิมเนติพันธ์²

Thiraporn Sangpiroon¹, Sumonratee Nimnatipun²

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญาานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจระเข้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีเชิงพื้นที่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสำรวจ ใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และเทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่หรือสโนบอลล์ สำหรับกลุ่มตัวอย่างเป็นชาวบ้านในชุมชน เจ้าของโฮมสเตย์ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวทางน้ำ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนด้านการท่องเที่ยวและอาชีพ และสถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับชุมชน โดยชุมชนร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อำเภอเสนา” เป็นการศึกษาส่งเสริมการท่องเที่ยวและทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นทำวิจัยและจัดอบรมมััคคุเทศก์ให้กับคนในชุมชน มีการส่งเสริมกิจกรรมนันทนาการเพื่อการท่องเที่ยวโดยให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศชาวไทยร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ข้อเสนอแนะ ควรเข้มงวดในการใช้กฎหมายมาตรฐาน โฮมสเตย์ การให้ทุนสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน และให้ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงชนบท, การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาการกีฬา นันทนาการ และการท่องเที่ยว คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ E-mail: thira_s@live.com

² อาจารย์, ภาควิชาสันนนาการ คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ Doctoral Student of Philosophy degree in Sport, Leisure and Tourism, Faculty of Physical Education at Srinakharinwirot University, E-mail: thira_s@live.com

² Lecturer, Department of Recreation, Faculty of Physical Education at Srinakharinwirot University

Abstract

This article is a part of dissertation entitled "A Development Model of Tourism in the Rangchorakhe Canal Community Amphor Sena, Phranakhon Si Ayutthaya Province" aiming to study and recommend development guidelines on sustainable rural tourism there. This research was qualitative emphasizing Grounded Theory, in-depth interviewing, observation, surveying, triangulation techniques and snowball sampling techniques. The studied sample employed were villagers, homestay owners, local tourist guides, members of water tourism club, government organizations relating to tourism and occupation in the community and schools of tourism.

The findings revealed that the guidelines to develop sustainable rural tourism in the community need to gain cooperation from all the stakeholders in the area. Amphor Sena Conservative Tourism Group has been established by the villagers in order to promote tourism and make a contribution to the community. Local educational institution has carried out research into conservative tourism. In addition, there are tourist guides training to the villagers there and recreational activities to promote tourism such as teaching traditional Thai dance for the foreign tourists. The suggestion from this study is that laws and regulations on the standard of homestay should be strictly enforced. Also, the government should support tourism fund for the community, give knowledge and understanding of related tourism in the community for sustainable development.

Keywords : Tourism development, Rural Tourism, Sustainable Tourism

บทนำ

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กล่าวถึง ยุทธศาสตร์การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 ได้ให้แนวทางในการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพว่า การท่องเที่ยวเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพอีกแห่งหนึ่งในอำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในกลุ่มท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำภาคกลาง เป็นการท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสกับวิถีวัฒนธรรมชนบท ซึ่งชุมชนได้ร่วมกันก่อตั้ง "โฮมสเตย์คลองรังจระเข้" ขึ้นในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งเป็นโฮมสเตย์ที่อนุรักษ์วัฒนธรรมชนบท ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพ

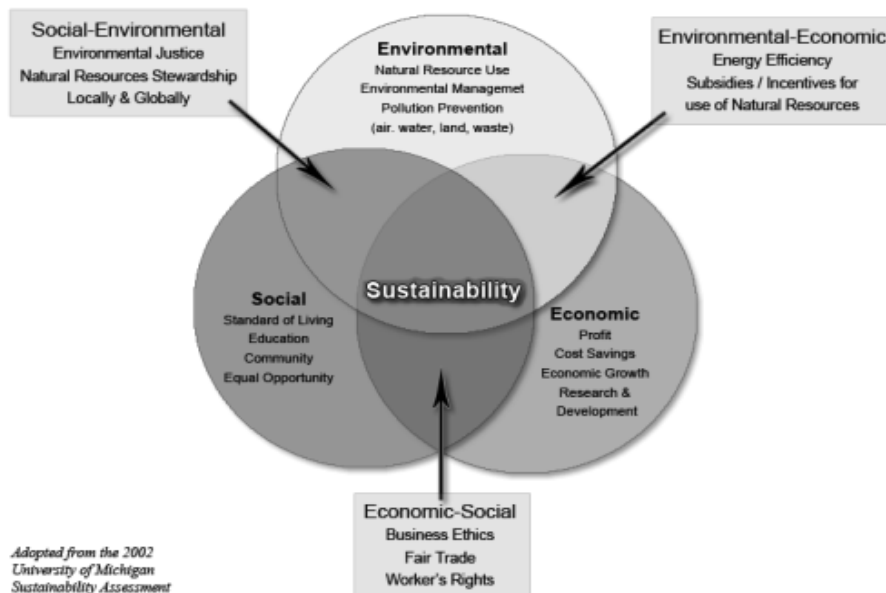
เกษตรกร และทำอาชีพประมง อีกทั้งยังมีส่วนร่วมในการทำโฮมสเตย์และกิจกรรมนันทนาการ โดยได้รับความสนใจจากกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักและสัมผัสกับธรรมชาติของชนบทริมคลอง จึงเป็นการท่องเที่ยวเชิงชนบท ตรงกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการมีประสบการณ์ที่ดี และได้เรียนรู้จากแหล่งท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเชิงชนบท เป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบท โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น วิธีการเกษตร สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมหล่อหลอมให้มีลักษณะเฉพาะของชนบทนั้น ๆ (Sharpley, Richard; & Sharphey, Julia. 1997: 5) ดังงานวิจัยของลีพ (Lepp, 2004: Abstract) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงชนบทในหมู่บ้านชาวอูกันดาน รายได้หลักของ

ชุมชนมาจากผลิตผลทางการเกษตร การท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมที่มีผลกระทบในด้านดีต่อชนบท การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมนำไปสู่ความยั่งยืน และงานวิจัยของแอบบี้ (Abby, 2006: 878-889) ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงชนบทในเมืองก็ตั้งประเทศมาเลเซีย การที่ชนบทขาดการวางแผนด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่งผลกระทบในด้านลบต่อชุมชนในการทำโฮมสเตย์ ควรคำนึงถึงการจ้าง

งานซึ่งเป็นแรงงานในชนบท ในขณะที่เดียวกันควรมี การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนให้คงอยู่ และส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรในชนบทให้น้อยที่สุด สำหรับชุมชนคลองรางจะเข้้นชาวบ้านร่วมกันทำโฮมสเตย์ แต่พบปัญหาด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว โดยนำแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของบีช (Beach, 2013: online) แสดงดังภาพประกอบ 1

The Three Spheres of Sustainability

ภาพประกอบ 1 ความสัมพันธ์ของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ
ที่มา: Beach, (2013). Sustainability. (Online).

บีช (Beach, 2013: online) สรุปไว้ว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนของปัจจัยทั้ง 3 ด้าน อธิบายได้ดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรา ได้แก่ อากาศ น้ำ ดิน ขยะหรือของเสีย โดยมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจ ทำให้สิ่งแวดล้อมเกิดมูลค่าขึ้นทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย การ

คำนึงถึงต้นทุน กำไร การเติบโตทางเศรษฐกิจ การวิจัยและการพัฒนา โดยมีความสัมพันธ์กับสังคม ทำให้เศรษฐกิจในสังคมหรือชุมชนท้องถิ่นดีขึ้นเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น และด้านสังคม ประกอบด้วยคุณภาพชีวิต มาตรฐานของที่อยู่อาศัย มีการศึกษาที่ดี ชุมชนดี มีโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เมื่อสังคมมีคุณภาพ มาตรฐานที่ดีย่อมหมายถึงคุณภาพชีวิตของคนใน

ชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น จึงหันมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในภาพนี้อธิบายความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม หากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งความยั่งยืนจะไม่เกิดขึ้น

จึงเป็นที่มาให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาชุมชนคลองรางจะเข้ ถ้าหากว่าไม่มีการศึกษาวิจัย จะเป็นการเปิดโอกาสให้นายทุนมาซื้อที่ดินจากชาวบ้านเพื่อนำมาทำประโยชน์ทางธุรกิจการท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงคนในชุมชน และเพื่อให้ได้แนวทางมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำโฮมสเตย์
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองรางจะเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาที่ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ชาวบ้านในชุมชนที่เป็นเจ้าของโฮมสเตย์จำนวน 5 หลังคาเรือน มัคคุเทศก์ท้องถิ่น 2 คน สมาชิกที่เป็นประธานชมรมการท่องเที่ยวทางน้ำ 1 คน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับชุมชนด้านการท่องเที่ยวและอาชีพ คือ ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานพระนครศรีอยุธยา 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1 คน และอาจารย์จากสถาบันการศึกษาด้านการท่องเที่ยว 6 คน โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่

หรือสโนบอลล์ (snowball sampling technique) เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการสัมภาษณ์ และผู้ถูกสัมภาษณ์แนะนำผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น (จักรศิริปิยะพิมลสิทธิ์. 2554: ออนไลน์) และการใช้เทคนิคการตรวจสอบข้อมูลที่สัมภาษณ์แบบสามเส้าเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุดและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยมีดังนี้

- 2.1 กล้องถ่ายรูป
- 2.2 เครื่องบันทึกเสียง

3. วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยมีดังนี้

- 3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก
- 3.2 การสังเกต
- 3.3 การสำรวจ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลแบบปฐมภูมิ (primary data) ซึ่งข้อมูลรวบรวมได้จากการลงพื้นที่ศึกษาในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนคลองจะเข้ โดยผู้วิจัยนำหนังสือขออนุญาตทำวิจัยไปให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนทำการสัมภาษณ์ แล้วผู้วิจัยจึงนัดหมายผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อเข้าไปพบและสัมภาษณ์ ร่วมด้วยการสังเกต การสำรวจพื้นที่ มีการบันทึกเสียง การถ่ายรูปแหล่งท่องเที่ยวเพื่อประกอบการนำเสนอข้อมูลในเชิงพรรณนาต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การลงพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยใช้แนวคิด และทฤษฎีเชิงพื้นที่ ศึกษา และวิเคราะห์บริบทของชุมชน สังคม ร่วมกับการใช้เครื่องมือวิจัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และตีความในประเด็นปัญหาต่าง ๆ และนำมาสรุปตามหัวข้อของปัญหา หลังจากนั้นนำมาเขียนเชิงพรรณนาโดยทั้งนี้ให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

๑ **เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการทำโฮมสเตย์**

ผู้วิจัยลงพื้นที่ในชุมชน โดยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์คนในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสมาชิกของชมรมการท่องเที่ยวทางน้ำทำให้ทราบปัญหาต่างๆ ในชุมชนคลองรางจระเข้ ดังนี้

ปัญหาที่พบในชุมชน

1. ขาดคนทำงานอย่างจริงจัง
2. ในชุมชนมีคนสูงอายุอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก
3. ขาดแรงงานคนหนุ่มสาวซึ่งไปทำงานต่างพื้นที่หรือทำงานโรงงานในอำเภอเสนา และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

4. ความไม่เข้าใจการบริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

แนวทางการแก้ปัญหาที่พบในชุมชน

แนวทางในการแก้ปัญหาของชุมชน ในด้านแรงงาน ควรมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้คนหนุ่มสาวมีความเข้าใจด้านการส่งเสริมอาชีพเสริมของชุมชน เป็นการส่งเสริมให้มีการสร้างรายได้เพิ่มพูน จากงานประจำอีกทาง ทั้งยังช่วยรักษาชุมชนซึ่งเป็นถิ่นฐานบ้านเกิด สร้างความสามัคคี ได้ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต และประวัติของชุมชน ทำให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่า และช่วยกันรักษาไว้ การอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน เป็นเรื่องของทุกคนในชุมชน เพราะคนหนุ่มสาว คือ กำลังหลักที่จะช่วยกันพัฒนาชุมชนต่อไป

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้

ลักษณะการท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจระเข้ เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการทำโฮมสเตย์เพื่ออนุรักษ์ความเป็นไทย และไม่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวมาก ในการจัดการท่องเที่ยว จึงเน้น

การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน มีความเป็นธรรมชาติ จึงรวมตัวกันจัดตั้งเครือข่ายโฮมสเตย์คลองรางจระเข้ โดยคนในชุมชนร่วมมือกัน มีหน่วยงานของการศึกษานอกโรงเรียน อำเภอเสนา ให้งบประมาณสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน มีกิจกรรมการล่องเรือเพื่อชมวิถีชีวิตริมสองฝั่งคลองที่ยังคงรักษาสภาพธรรมชาติไว้ได้อย่างดี เนื่องจากมีความสมบูรณ์ของธรรมชาติ จึงเป็นแหล่งอาศัยของนกนานาชนิด มีพืชพันธุ์ที่ชาวบ้านนำมาทำอาหารได้หลายชนิด เช่น ผักบุ้ง ผักสันตวา ดอกโสน เป็นต้น ในอดีตคลองรางจระเข้เป็นที่อยู่อาศัยของจระเข้ น้ำจืด โดยเฉพาะบริเวณลำรางฝั่งตรงกันข้ามกับวัดรางจระเข้ แต่ปัจจุบันมีการตั้งชุมชนชาวบ้านอยู่อาศัยกันหนาแน่นขึ้น จระเข้จึงไม่สามารถวางไข่ได้อีกต่อไป ปัจจุบันจึงไม่มีจระเข้อาศัยอยู่ในลำคลองอีกแล้ว จึงมีแต่สัตว์น้ำจืด โดยเฉพาะปลาชุกชุม และมีหลากชนิด เช่น ปลาช่อน ปลาสวาย ปลาตะเพียน ปลาจิ้น ปลาสวาย เป็นต้น หลักการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์คลองรางจระเข้ คือ การท่องเที่ยวที่เน้นความเป็นธรรมชาติ นักท่องเที่ยวมาพักโฮมสเตย์ก็เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีเสน่ห์ทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาเยือน ที่พักแบบโฮมสเตย์คือสถานที่ที่นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน

ปัญหาในการทำโฮมสเตย์

1. การแบ่งปันผลประโยชน์จากโฮมสเตย์
2. การคาดหวังทำโฮมสเตย์เป็นธุรกิจหลักของครอบครัว
3. การสร้างแพเป็นบ้านพักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ซึ่งผิดวัตถุประสงค์ของการทำโฮมสเตย์ เพราะนักท่องเที่ยวต้องพักภายใต้ชายคาเดียวกันกับเจ้าของบ้าน
4. ขาดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับบ้านที่เข้าร่วมโฮมสเตย์หลังอื่น
5. ชุมชนไม่ได้รับงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านโพธิ์ ซึ่งรับผิดชอบ

โดยตรง เนื่องจากชุมชนไม่สามารถรวมตัวกันตั้งแต่ 10 หลังคาเรือนขึ้นไป

6. สมาชิกในบ้านไม่เห็นด้วยกับการทำโฮมสเตย์

7. สุขภาพของเจ้าของโฮมสเตย์ไม่ดี จึงไม่สะดวกต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

8. ภาวะความเป็นผู้นำของผู้ริเริ่มทำโฮมสเตย์

9. การขาดความรู้ความเข้าใจในการทำโฮมสเตย์

แนวทางการแก้ปัญหาในการทำโฮมสเตย์

ควรมีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นกับชุมชน รวมทั้งสมาชิกของโฮมสเตย์ โดยหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวเข้ามาให้ความรู้ร่วมกับสถาบันการศึกษาด้านท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาของชุมชนที่ร่วมกันทำโฮมสเตย์อย่างจริงจัง มีการจัดฝึกอบรม ฝึกให้มีกิจกรรม และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นให้ชุมชน เกิดการสร้างพลังกลุ่ม มีพลังความรักในชุมชน มีความสามัคคี และเห็นอกเห็นใจกัน การที่ชุมชนจะประสบผลสำเร็จในการทำงานร่วมกัน มีความสามัคคีกัน จึงควรมีหน่วยงานกลางที่ช่วยประสานงาน ในการแบ่งปันผลประโยชน์จากรายได้ของโฮมสเตย์เพื่อชุมชน และให้ความรู้ความเข้าใจกับสมาชิกโฮมสเตย์ให้มากขึ้น กฎหมายการรับรองมาตรฐานที่พักโฮมสเตย์ควรนำมาใช้ปฏิบัติอย่างจริงจัง มีการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ที่ทำโฮมสเตย์ผิดวัตถุประสงค์ และให้ความรู้ความเข้าใจกับสมาชิกที่ไม่เห็นด้วยกับการทำโฮมสเตย์หาสมาชิกใหม่เพิ่ม แทนสมาชิกเก่าที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพ และไม่สามารถทำโฮมสเตย์ต่อไปได้ กระตุ้นให้ชุมชนสนใจด้านการท่องเที่ยวในชุมชนให้มากขึ้น

๑ เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองระงะเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

การทำโฮมสเตย์ในชุมชนสำคัญที่สุด คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะหลักของการจัดการตั้งโฮมสเตย์เกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านในชุมชน ปัญหาการทำงานมีทุกองค์การ ทุกชุมชน ในการแก้ไขปัญหา ต้องค่อยเป็นค่อยไป เวลาจะช่วยให้ดีขึ้น ปัญหาต่าง ๆ ที่ตามมาจะลดลงได้ โดยมีกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในการพัฒนาการท่องเที่ยว ช่วยส่งเสริมและสนับสนุน โดยส่งเสริมการให้ความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยว การจัดฝึกอบรม เพื่อลดปัญหาการขาดความร่วมมือ หากมองในแง่บวก การแยกกันบริหารจัดการบ้านพัก เป็นการกระตุ้นให้คนในชุมชนช่วยกันพัฒนาบ้านพักแบบโฮมสเตย์ให้ดีขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนคลองระงะเข้ ผลจากการสัมภาษณ์จึงได้ประเด็นดังนี้

หลักการทำโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยทำงานร่วมกับกรมการท่องเที่ยวในเรื่องการให้ความรู้กับชุมชนโดยให้ความรู้ความเข้าใจดังต่อไปนี้

1. โฮมสเตย์คืออาชีพเสริมไม่ใช่อาชีพหลักของคนในชุมชน
2. นักท่องเที่ยวต้องได้พักร่วมชายคาเดียวกับเจ้าของบ้าน
3. นักท่องเที่ยวมีโอกาสได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนในขณะที่มาพักโฮมสเตย์
4. การต่อเติมบ้านเป็นแพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผิดวัตถุประสงค์ของโฮมสเตย์
5. การทำโปรแกรมการท่องเที่ยวที่ผิดแปลกจากวิถีชีวิตของชุมชนมากเกินไป ผิดวัตถุประสงค์ของโฮมสเตย์
6. โฮมสเตย์ชุมชนต้องเกิดจากคนในชุมชนรวมตัวกัน

7. การทำโฮมสเตย์ชุมชนทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน

8. การทำโฮมสเตย์ชุมชนต้องธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนไว้

9. การท่องเที่ยวชุมชนต้องมีเอกลักษณ์ของชุมชน และไม่พยายามเอาใจนักท่องเที่ยวมากเกินไป โดยไม่เป็นตัวของตัวเองยอมไม่ส่งผลต่อแง่ดีของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

10. การท่องเที่ยวในชุมชนคลองรางจะเข้าไม่ได้เน้นปริมาณของนักท่องเที่ยว แต่เน้นคุณภาพและจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน

11. ถ้าเน้นปริมาณนักท่องเที่ยวจะขัดต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนไป

12. การท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อชุมชน ดังนั้นผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวจะไม่ตกอยู่บ้านใดบ้านหนึ่งแต่จะกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชนกรมการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลการท่องเที่ยว ดูแลบุคลากร และดูแลสินค้าทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดูแลในเรื่องการตลาด การประชาสัมพันธ์ท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นคณะกรรมการตรวจมาตรฐานโฮมสเตย์ร่วมกับกรมการท่องเที่ยว มีมาตรฐานการตรวจโฮมสเตย์ และสามารถถอดถอนป้าย หากโฮมสเตย์นั้นไม่ได้ตามมาตรฐานที่วางไว้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จึงพยายามให้ความรู้ความเข้าใจในการทำโฮมสเตย์กับทางชุมชน แต่เขาไม่ปฏิบัติตาม ทำผิดหลักการและไม่เชื่อในกฎระเบียบที่ตั้งไว้

ข้อดีของการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

1. เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานในชุมชน เช่น ถนน สะพาน ห้องสุขาที่ถูกสุขลักษณะ มีระบบการกำจัดขยะในบ้านเรือน

2. เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น

3. เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น

4. เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้น

ข้อเสียของการท่องเที่ยวสู่ชุมชน

1. รายได้จากการท่องเที่ยวทำให้คนในชุมชนมีความเห็นแก่ตัว เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

2. เกิดการแตกแยกกันในชุมชนท้องถิ่น เพราะมีการแย่งนักท่องเที่ยวกัน

3. มีการเปลี่ยนวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อเอาใจนักท่องเที่ยว

4. หากมีการสนับสนุนปริมาณนักท่องเที่ยวสู่ชุมชนมากขึ้นเกิดการสูญเสียความเป็นตัวตนของคนในท้องถิ่น

การสร้างความรู้ความเข้าใจด้านการทำ โฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยว

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและกรมการท่องเที่ยวร่วมกันให้ความรู้ความเข้าใจด้านการทำโฮมสเตย์ในชุมชนที่ต้องการ

2. มีการตรวจสอบมาตรฐานการทำโฮมสเตย์ในชุมชนเป็นระยะ ๆ หลังจากให้ป้ายมาตรฐานแล้ว

3. ถอดถอนป้ายมาตรฐานโฮมสเตย์หากโฮมสเตย์นั้นทำผิดเงื่อนไข

4. จัดการฝึกอบรมบุคลากรในท้องถิ่นด้านการทำโฮมสเตย์ที่ต้องการ

5. จัดประกวดโฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานในแต่ละเขต เพื่อสร้างการพัฒนาการทำโฮมสเตย์ที่ต้องการอย่างแท้จริง

6. สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวในชุมชน แต่ยังคงเน้น การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวในชุมชน

สรุปผลการวิจัย

สาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการทำโฮมสเตย์ ประการหนึ่ง คือการขาดความรู้ความเข้าใจในการทำโฮมสเตย์ ซึ่งมีชาวบ้าน 2 กลุ่มที่บริหารจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จากการศึกษาสัมภาษณ์ประชาชนชมรมธุรกิจท่องเที่ยวทางน้ำ มุม

มองในด้านบวกกับชุมชน การบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์มี 2 กลุ่มเป็นข้อดี คือ ทำให้เกิดการกระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวและพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนให้ดีขึ้น ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องควรร่วมกันให้ความรู้ความเข้าใจกับคนในชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยว การทำโฮมสเตย์ โดยการจัดฝึกอบรมชาวบ้านในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงชนบท และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มาใช้ในการศึกษา โดยศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชนบทอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองระงจรเซ่ พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของลีจาจากรารินี (Sekartjakrarini, 1997: Abstract) ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพราะการท่องเที่ยวทำให้เกิดการสร้างงาน กระจายรายได้ให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของลีพ (Lepp, 2004: Abstract) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงชนบทในหมู่บ้านชาวอูกานดาน สอดคล้องในด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ไม่สอดคล้องกับกำไรที่เป็นตัวเงิน การท่องเที่ยวในชุมชนคลองระงจรเซ่ ทำให้คนในชุมชนมีรายได้จากการเข้าพักโฮมสเตย์ของนักท่องเที่ยว กำไรที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น รายได้จากการท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งนำมาปรับปรุงการก่อสร้างสะพานข้ามคลองจากสะพานไม้เป็นสะพานปูนเพื่อให้เกิดประโยชน์สาธารณะต่อชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของแอบบี้ (Abby, 2006: 878-889) ด้านการทำโฮมสเตย์ของชุมชน ชนบทขาดการวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ชาวบ้านควรคำนึงถึงการจ้างงาน การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อให้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อทรัพยากรให้น้อยที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของสลิงเกอร์ (Slinger, 2002: Abstract) ศึกษาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในด้านการท่องเที่ยวทำให้เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ช่วยให้การพัฒนาอย่างยั่งยืนในประเทศกำลังพัฒนา

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัย

1. ควรเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายมาตรฐานโฮมสเตย์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ
2. ชาวบ้านในชุมชนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโฮมสเตย์อย่างเคร่งครัด
3. ชาวบ้านในชุมชนสร้างสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในชุมชน
4. ภาครัฐที่ท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน
5. หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นควรให้ทุนสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน
6. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้ความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเพื่อหาแนวทางสร้างกิจกรรมที่ส่งเสริมโฮมสเตย์
2. ศึกษาปัจจัยที่สำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ให้มีประสิทธิภาพ
3. ศึกษาถึงบทบาทของหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559*. กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2554). *การสุ่มตัวอย่าง (Sampling)*. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2554, ได้มาจาก: URL// www.watpon.com/Elearning/res22.htm.
- Abby, Liu. (2006). Tourism in rural areas: Kedah, Malaysia. *Tourism Management Journal*. 27: 878-889.
- Beach, Kaye. (2013). *Sustainability*. Retrieved February 21, 2013, Available from: URL// www.axiomamuse.wordpress.com
- Lepp, Paul Andrew. (2004). *Tourism in a Rural Ugandan Village: Impacts, Local Meaning and Implications for Development*. Dissertation Ph.D. Graduate School University of Florida Photocopied.
- Sekartiakrarini, Soehartini. (1997). *Ecotourism Development: A Case Study of Siberut Island, Indonesia*. Dissertation (Urban and Regional Science) Graduate Studies of Texas A&M University. Photocopied.
- Sharpley, Richard; and Sharpley, Julia. (1997). *Rural Tourism an Introduction*. International Thomson Business Press, United Kingdom.
- Slinger, Vanessa Anne Vere. (2002). *Ecotourism in a small Caribbean Island: Lessons Learned for Economic Development and Nature Preservation*. Dissertation, Ph.D. The Graduate School of University of Florida. Photocopied.